

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 12 juli 2017

Mål nr

Ö 2202-16

KLAGANDE

FZ

MOTPART

Justitiekanslern

Box 2308

103 17 Stockholm

SAKEN

Ersättning till biträde enligt rättshjälpslagen

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göta hovrätts beslut i dom 2015-12-23 i mål T 965-15

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med ändring av det överklagade beslutet bestämmer Högsta domstolen att ytterligare ersättning enligt rättshjälpslagen ska utgå till FZ

med 4 625 kr, varav 3 585 kr avser tidsspillan, 115 kr utlägg och 925 kr mervärdesskatt.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

FZ har yrkat att Högsta domstolen tillerkänner honom i hovrätten begärd ersättning för tidsspillan och utlägg.

Justitiekanslern har motsatt sig att hovrättens beslut ändras.

SKÄL

Frågan i målet

1. Frågan i målet är i vilken utsträckning ett rättshjälpsbiträde, med verksamhetsort långt från den tingsrätt och den hovrätt som har prövat den rättsliga angelägenheten, kan få ersättning för sin inställelse till förhandling i hovrätten.

Bakgrund

2. FZ bedriver advokatverksamhet med kontor i Stockholm. Han förordnades år 2015 som biträde enligt rättshjälpslagen (1996:1619) i en förmögenhetsrättslig tvist som då handlades vid Örebro tingsrätt. Sedan tingsrättens avgörande hade överklagats, deltog han i december 2015 vid en huvudförhandling som hovrätten höll i Jönköping.

3. FZ begärde i hovrätten ersättning för bl.a. den tidsspillan och de utlägg som resan till Jönköping hade föranlett. De i denna del yrkade beloppen, 2 790 kr för utlägg och 10 755 kr för tidsspillan jämte mervärdesskatt, motsvarade *dels* utlägg för tågresa från Stockholm till Jönköping tur och retur, *dels* nio timmars tidsspillan i samband med resan *och dels* utlägg för hotellövernattning i Jönköping.

4. Hovrätten tillerkände i denna del FZ ersättning för tidsspillan med 4 780 kr och för utlägg med 1 197 kr jämte mervärdesskatt.

Den rättsliga regleringen

5. Ett rättshjälpsbiträde har enligt 27 § rättshjälpslagen rätt till skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg. Rätten till ersättning för tidsspillan och utlägg är dock på visst sätt begränsad; ersättningen får endast om det finns särskilda skäl avse de merkostnader som har uppstått på grund av att biträdet har sin verksamhet långt från den ort där den rättsliga angelägenheten huvudsakligen hanterats. Enligt lagens förarbeten innebär detta att ett rättshjälpsbiträde normalt inte kan få ersättning för merkostnader, om han eller hon har sin verksamhet mer än 5–10 mil (eller, i mindre tätbebyggda områden, 20 mil) från den ort där den rättsliga angelägenheten huvudsakligen har hanterats (se prop. 2008/09:232 s. 31 och 34). På begäran av den rättssökande eller det föreslagna biträdet ska förhandsbesked lämnas i frågan om sådana merkostnader omfattas av rätten till ersättning.

6. Genom hänvisningar i 5 § lagen (1988:609) om målsägandebiträde och 5 § lagen (1996:1620) om offentligt biträde är 27 § rättshjälpslagen tillämplig också i fråga om ersättning till målsägandebiträden respektive offentliga biträden. I 21 kap. 10 § rättegångsbalken finns likartade bestämmelser angående ersättning till offentlig försvarare. Bestämmelserna syftar till att å ena sidan ge den enskilde goda förutsättningar att fritt välja biträde eller försvarare och å andra sidan begränsa statens kostnader för rättshjälp.

7. Den som till följd av ersättningsbegränsningarna i 27 § rättshjälpslagen eller 21 kap. 10 § rättegångsbalken inte kan få full ersättning för tidsspillan och utlägg (”distansbiträde” eller ”distansförsvarare”) anses ändå – enligt rättsfallet NJA 2012 s. 914 – vara berättigad till viss schablonmässigt bestämd ersättning för sådana kostnader som inte utgör ”merkostnader” i paragrafens

mening. Schablonersättningen bestäms i praxis till ett belopp som motsvarar utlägg och tidsspillan för tio mils (eller, i mindre tätbebyggda områden, 20 mils) resa tur och retur, dock högst det belopp som motsvarar faktiska utlägg och faktisk tidsspillan.

8. Som har framgått kan även ett distansbiträde eller en distansförsvarare få full ersättning för utlägg och tidsspillan om det finns särskilda skäl. Det är fråga om situationer där avståndet visserligen föranleder tidsspillan och utlägg i större omfattning, men där omständigheterna i övrigt medför att kostnaden inte blir avsevärt högre än för ett biträde på närmare håll. Så kan t.ex. vara fallet om det föreslagna biträdet redan är insatt i ärendet eller har särskilda kvalifikationer som biträden på orten saknar eller om förhållandena är sådana att en stor del av arbetet ska utföras där ombudet har sin verksamhet. (Se prop. 2008/09:232 s. 23 och 31.) Det finns visst utrymme för domstolen att ta hänsyn även till andra omständigheter som har tillräcklig tyngd i det enskilda fallet (se NJA 2012 s. 262).

Särskilt om ersättning vid inställelse till hovrätt

9. Ett biträde eller en försvarare som har erhållit full ersättning för sin inställelse till tingsrätten torde i praxis vanligen erhålla full ersättning även för efterföljande inställelse i hovrätt. Detta framstår också som naturligt, med hänsyn till det nära sambandet mellan tingsrätts- och hovrättsprocesserna. Kostnaderna för inställelsen i hovrätten framstår i dessa fall inte som merkostnader.

10. Det är mindre givet hur frågan om ersättning för inställelsen till hovrätten ska bedömas i fråga om den som i tingsrättsprocessen har varit att anse som distansbiträde eller distansförsvarare.

11. I den mån ett biträde eller en försvarare förordnas först i hovrätt är det naturligt att han eller hon i ersättningshänseende behandlas enligt motsvarande förutsättningar som skulle ha gällt om förordnandet hade skett i tingsrätt. Om biträdet eller försvararen har sin verksamhetsort långt från den enligt 27 § rättshjälpslagen respektive 21 kap. 10 § rättegångsbalken relevanta orten, bör han eller hon alltså – om det inte finns särskilda skäl – erhålla ersättning endast i enlighet med den schablonersättningsregel som kommer till uttryck i rättsfallet NJA 2012 s. 914.

12. När det gäller ersättning till ett distansbiträde eller en distansförsvarare, som har biträtt sin huvudman redan vid tingsrätten, ställer sig saken annorlunda. Ersättningsbestämmelserna bör tillämpas så att de inte uppställer onödiga hinder mot att biträdet eller försvararen kvarstår i uppdraget även när angelägenheten behandlas i hovrätten. Det innebär visserligen inte att biträdet eller försvararen utan vidare kan tillerkännas ersättning för samtliga kostnader som inställelsen till hovrätten har föranlett. Vid bestämmandet av ersättning bör emellertid beaktas att om det inte hade rört sig om ett distansbiträde eller en distansförsvarare, så skulle full ersättning för utlägg och tidsspillan avseende resan mellan tingsrättsorten och hovrättsorten ha utgått. Den del av distansbitrådets eller distansförsvararens kostnader för att resa till hovrättsorten som svarar mot kostnaderna för att resa mellan tingsrättsorten och hovrättsorten bör därför inte anses utgöra merkostnader i den mening som avses i 27 § rättshjälpslagen och 21 kap. 10 § rättegångsbalken.

13. Om ett distansbiträde eller en distansförsvarare har biträtt sin huvudman redan vid tingsrätten, bör därför den schablonersättningsregel som kommer till uttryck i NJA 2012 s. 914 inte tillämpas i fråga om bitrådets eller försvararens kostnader för att resa till hovrättsorten. I stället bör han eller hon få en schablonmässigt bestämd ersättning för utlägg och tidsspillan som motsvarar avståndet mellan tingsrättsorten och hovrättsorten. Ersättningen bör dock givetvis inte överstiga bitrådets eller försvararens faktiska utlägg eller tids-

spillan. I den mån biträdet eller försvararen haft tillkommande kostnader, t.ex. för hotellövernattning, som även ett biträde eller försvarare från tingsrättsorten skulle ha haft, bör också dessa ersättas.

Bedömningen i detta fall

14. FZ har sin verksamhet på betydande avstånd från de orter som den rättsliga angelägenheten i detta fall har anknytning till. Av 27 § andra stycket rättshjälpslagen följer därför att han inte har rätt till full ersättning för tidsspillan och utlägg annat än om det föreligger särskilda skäl.

15. FZ får anses ha gjort gällande att det föreligger sådana särskilda skäl. Han har därvid hänvisat till att motpartsbiträdet – som har sin verksamhet i Örebro – har fått full ersättning för sin inställelse till Jönköping och att det inte är rimligt att han och det andra biträdet ska behandlas på olika sätt. Det förhållandet att en tillämpning av 27 § andra stycket rättshjälpslagen får olika effekt för två olika biträden i en och samma tvist utgör emellertid i sig inte särskilda skäl att frångå begränsningsregeln. FZ kan därför tillerkännas ersättning enbart för sådana utlägg och sådan tidsspillan som inte utgör merkostnader i paragrafens mening.

16. Bedömningen av hur stor del av FZs faktiska utlägg och faktiska tidsspillan som utgör respektive inte utgör merkostnader ska göras enligt en schablon, i detta fall med beaktande av att FZ biträtt sin huvudman redan vid tingsrätten (se p. 13). Den del av kostnaderna som svarar mot beräknade utlägg och tidsspillan för resa mellan tingsrättsorten (Örebro) och hovrättsorten (Jönköping) ska därvid inte anses utgöra merkostnader. Ersättningen för utlägg ska därför bestämmas till 1 312 kr (43 x 30,5) och ersättningen för tidsspillan till 8 365 kr (7 x 1 195). Eftersom ett biträde från tingsrättsorten inte hade varit berättigad till ersättning för hotellövernattning,

utgör FZs motsvarande kostnad en merkostnad som han inte är berättigad till ersättning för.

17. Vad som nu har sagts innebär att FZ ska tillerkännas ytterligare ersättning enligt rättshjälpslagen på det sätt som framgår av Högsta domstolens avgörande.

_____

_____

_____

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog, Ann-Christine Lindeblad, Kerstin Calissendorff, Dag Mattsson och Sten Andersson (referent)
Föredragande justitiesekreterare: Maria Ulfsdotter Klang